ਕਿਸਾਨ ਡਾਇਰੀ

ਸਫਲ ਖੇਤੀ ਲਈ ਖੇਤ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ

ਬਸਨਾਗੌੜਾ ਰਾਯਨਾਗੌੜਾ ਪਾਟਿਲ, ਗਦਗ ਤਾਲੁਕ ਦੇ ਪਾਪਨਾਸ਼ੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇੱਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਉਹ 77 ਸਾਲ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬੀ.ਏ. ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ-ਜੀਵਿਕਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਮਾਂ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਜੀਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੀ।ਏ। ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਸ਼ੁਰੂਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲੀ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਬਣਨ ਦਾ ਸੀ। 21 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 55 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖੇਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਸਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਵੀਣਾਗੌੜਾ ਪਾਟਿਲ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬਸਨਾਗੌੜਾ 40 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲਗਭਗ 80 ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਹਨ। ਮੌਸਮੀ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਨਾ, ਕਣਕ, ਜਵਾਰ, ਛੋਲੇ, ਮੇਥੀ, ਮੂੰਗਫਲੀ ਅਤੇ ਲੋਬੀਆ ਆਦਿ ਉਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ੍ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਹ ਦਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖਾਸ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ, ਚਮੇਲੀ ਅਤੇ ਐਸਟਰ ਵਰਗੀਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਚੁਕੰਦਰ, ਬੰਦ ਗੋਭੀ, ਫੁੱਲ ਗੋਭੀ, ਗੋਲਡਨ ਟਿਊਬਰ, ਬੈਂਗਣ ਅਤੇ ਟਮਾਟਰ ਵਰਗੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵੀ ਅੱਧੇ੍ਅੱਧੇ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਜੋਂ ਉਹ ਬਨਵਾਸੀ ਤੋਂ 400 ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਪੌਦੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ। ਇਹ ਫ਼ਸਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਦੋ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਗੁਲਦਾਉਦੀ, ਇੱਕ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਕੇਲੇ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਕਰੀ ਪੱਤੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹੈ। ਖੇਤ ਵਿੱਚ

ਇਮਲੀ, ਨਾਰੀਅਲ, ਸੀਤਾਫਲ, ਰਾਮਫਲ, ਸਿੰਘਾੜਾ, ਅਮਰੂਦ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਵੀ ਹਨ। ਜੰਗਲੀ ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੈਟਰੋਫਾ, ਨਿੰਮ, ਬਾਂਸ, ਹੋਂਗੇ, ਸਾਗਵਾਨ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਐਲੋਵੇਰਾ, ਜਾਪਾਨੀ ਪੁਦੀਨਾ, ਤੁਲਸੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਬੱਲੀ ਵਰਗੇ ਔਸ਼ਧੀ ਪੌਦੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਘਰੇਲੂਨੁਸਖੇ ਲੋੜਵੰਦ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਖੇਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਟਰੈਕਟਰ, ਸੀਡ ਡ੍ਰਿਲ, ਹਲ, ਰੋਟਾਵੇਟਰ, ਹੈਰੋ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਹੈਰੋ, ਰੇਨ ਗਨ, ਸਪ੍ਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਯੂਨਿਟ, ਡ੍ਰਿਪ ਸਿੰਚਾਈ ਯੂਨਿਟ ਆਦਿ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੌੜਾ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਖੂਹ ਵੀ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੀਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਰੀਚਾਰਜ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮੇੜਬੰਦੀ ਵਰਗੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇੜਾਂ ਤੇ ਚਾਰੇ ਵਾਲੀ ਘਾਹ ਵੀ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਅੱਠ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ''ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਭਾਗਿਆ ਯੋਜਨਾ'' ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਲੱਕੁੰਡੀ ਸਥਿਤ ਆਪਣੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ 21 ਮੀਟਰ ਚੌੜਾ ਖੇਤ ਤਲਾਬ ਬਣਾਇਆ।

ਇੱਕ ਮਿਸਾਲੀ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਨਾਲ਼ਨਾਲ ਉਹ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸਫਲ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹਨ।

ਗੌੜਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ ''202324 ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਸਰਵੋਤਮ ਕਿਸਾਨ ਪੁਰਸਕਾਰ'' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੀਨ, ਦਿੱਲੀ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਕੇਰਲ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂਸਮੇਤ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ੍ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਪਰਕ ਅਤੇ ਵੱਖ੍ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕੋ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 80 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਬਸਨਾਗੌੜਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਨਿਰਭਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ 'ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ' ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਖੇਤ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਭਗ ''ਚਾਰ ਤੋਂ ਛੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਸ਼ੁੱਧ ਆਮਦਨ'' ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਥਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਸਨਾਗੌੜਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰਬਰ 9845876143 ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ: ਇਹ ਲੇਖ ਗਦਗ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੇਮਾ ਮੋਰਾਬਾ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 9844615364 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।'

Source : Sustainalbe Vegetable Farming Sep. 2025
LEISA INDIA, Vol.27, No. 3, Sep. P-31